

A Fővárosi Ítéltábla a dr. Léhmann György ügyvéd I. rendű és II. rendű felpereseknek az alperes ellen szerződés részleges érvénytelenségének megállapítása iránt indított perében a Fővárosi Törvényszék 2013. április 25-én kelt 21.G.42.091/2012/7. számú ítélete ellen a felperesek által benyújtott fellebbezés folytán indult másodfokú eljárásban - tárgyaláson kívül - meghozta az alábbi

í t é l e t e t :

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét megváltoztatja, és megállapítja, hogy a felek között 2007. március 8-án létrejött kölcsönszerződés III.5. pontja érvénytelen;
ezt meghaladóan a keresetet elutasítja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 napon belül fizessen meg a felpereseknek egyetemlegesen 80.000,- (Nyolcvanezer) Ft + áfa együttes első- és másodfokú ügyvédi munkadíjból álló költséget.

Kötelezi továbbá az alperest, hogy fizesse meg az államnak, az állami adóhatóság külön felhívására a felperesek teljes személyes költségmentességére tekintettel le nem rótt 36.000,- (Harminchatezer) Ft elsőfokú, valamint a 48.000,- (Negyvennyolcezer) Ft másodfokú eljárási illetéket.

Az ítélet ellen fellebbezésnek nincs helye.

I n d o k o l á s

Az elsőfokú bíróság által megállapított, a fellebbezés elbírálása szempontjából irányadó tényállás szerint a felperesek mint adósok és az alperes mint hitelező között 2007. március 8-án svájci frankban nyilvántartott, ingatlan jelzálogjoggal biztosított kölcsönszerződés jött létre, amelyben az alperes 68.249,- CHF összegű kölcsön nyújtását vállalta a felperesek részére. Kikötötték, hogy a kölcsön futamideje 240 hónap, amelyből 36 hónap türelmi idő, a teljes hiteldíjmutató szerződéskötéskori mértéke 5,13 %, a kezelési költségé 1,8 %.

A kölcsönszerződés III.5. pontja kimondta, hogy az alperes jogosult a kölcsön ügyleti kamatlábát, késedelmi kamatát és a kezelési költséget az egyes ügyleti évek fordulónapján egyoldalúan megváltoztatni. A kamat és a kezelési költség adós számára kedvezőtlen változtatására akkor jogosult, ha a jogszabályváltozás, a bankközi hitelkamatok, a jegybanki alapkamat, az állampapírok, illetve a pénzügyi

kamatok és a hozamok alakulásának változásai, az infláció mértékének, a fogyasztási árindex, az alperes forrás-, illetve hitelszámla-vezetési költségeinek változása, a hitelintézetek prudens működésére vonatkozó törvényi szabályok, valamint likviditási, jövedelmezőségi és eszköz-forrás menedzselési, jogszabályi vagy egyéb előírások ezt szükségessé teszik. Az alperes az ügyleti kamatláb, a késedelmi kamat és a kezelési költség mértékének adósra kedvezőtlen hatású módosításáról a változás időpontját megelőző 15. napig, egyéb esetekben pedig a módosítás hatályba lépését követő hirdetményben volt köteles értesíteni az adóst.

A kölcsönszerződés VIII.13. pontjában arról nyilatkoztak a felperesek, hogy az alperes üzletszabályzata, hirdetménye rendelkezéseit megismerték, azokat magukra nézve kötelezőnek fogadják el.

A VIII.14. pont szerint a felek megállapodtak, hogy a hirdetmény módosulása külön jogcselekmény nélkül, az üzletszabályzaté pedig akkor válik a szerződés részévé, ha azt az adós kifejezetten vagy ráutaló magatartással elfogadta. Ráutaló magatartással való elfogadásnak minősül, ha a fél a megváltozott üzletszabályzattal szemben, az írásbeli közléstől számított 15 napon belül nem tesz kifogást a bank felé.

A VIII.15. pontban szerint a szerződésben nem szabályozott kérdésekre az alperes üzletszabályzata és hirdetménye alkalmazandó.

Az alperes szerződéskötésekor hatályos üzletszabályzata 2.4. pontja úgy szolt, hogy amennyiben az ügyfél nem fogadja el a tervezett módosítást, a bank úgy tekinti, hogy a módosítás hatályba lépésének napjával felmondta a szerződést. Ebben az esetben a bank és az ügyfél kötelesek legkésőbb a felmondási idő lejártáig elszámolni egymással, tartozásaikat megfizetni, illetve követeléseikről rendelkezni. Amennyiben az ügyfél a módosítás ellen, annak hatályba lépése napjáig írásban nem tiltakozik, a bank úgy tekinti, hogy az ügyfél a módosítást elfogadta.

A felperesek a 2012. november 8-án benyújtott, a Ptk. 209. §-ára, 209/A. §-ára és a 93/13/EGK irányelv 3. cikk (1) bekezdésére, 6. cikkére alapított keresetükben a felek közti kölcsönszerződésnek az alperes egyoldalú szerződésmódosítási jogával kapcsolatos III.5. pontja tisztességtelenségen alapuló érvénytelenségének megállapítását kérték, és az érvénytelenség jogkövetkezményeként annak kimondását, hogy az érvénytelen feltétel a szerződés megkötésétől kezdődően nem jelent kötelezettséget az adós felperesek számára.

A kikötés tisztességtelenségével kapcsolatban egyrészt a 2/2012. PK vélemény 6. g) pontja szerint a szimmetria elvének sérelmére hivatkoztak, hogy a támadott kikötés indokolatlan és egyoldalú előnyt nyújt a fogyasztóval szerződő pénzügyi intézmény számára, a fogyasztó hátrányára, mivel kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltételváltozás hatása a fogyasztó javára is érvényesítésre kerüljön, másrészt a 18/1999. (II.5.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Kormányrendelet) 2. § d) pontja és a PK vélemény 6. f) pontja alapján a felmondhatóság elvének sérelmére is, hogy a kikötés tisztességtelenségéhez vezet az is, hogy nem került biztosításra a felperesek felmondási joga.

A támadott kikötés tisztességtelenségével kapcsolatban hivatkoztak továbbá a ténylegesség és az arányosság, valamint az átláthatóság elvének sérelmére, hogy

az oklistában meghatározott körülmények ténylegesen nem vagy nem a változásuk mértékében hatnak a kamatra, költségre, díjra, illetve hogy a fogyasztó nem láthatta előre, hogy milyen feltételek teljesülése esetén, milyen mértékben kerülhet sor további terhek rá történő áthárítására.

Állították azt is, hogy az alperesnek a kölcsön nyújtásával kapcsolatban forrásköltsége nem merült fel, ezért álláspontjuk szerint az egyoldalú szerződésmódosítási jog feltételei nem valósak, alaptalanok.

Álláspontjuk szerint továbbá a Ptk. 205/B. §-a szerint nem vált a felek közti szerződés részévé az alperes általános szerződési feltétele, üzletszabályzata, a Ptk. 205. § (1)-(2) bekezdése, 217. § (1) bekezdése szerint az létre nem jönnek tekintendő.

Az alperes az ellenkérelmében a kereset elutasítását kérte.

Arra hivatkozott, hogy a keresettel támadott szerződéses kikötés megfelelt az 1996. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) szerződéskötéskor hatályos 210. § (3) bekezdésének, a szükségesség megfogalmazása miatt nem tekinthető tisztességtelennek.

Vitatta a szimmetria elvének sérelmét, hogy a felek közti szerződés kizárná a fogyasztóra kedvező módosítás alkalmazását, amellyel kapcsolatban arra is rámutatott, hogy a kamat 2010. április 16-ától 5,95 %-ról 5,65 %-ra csökkent.

Utalt arra is, hogy a támadott kikötésben használt fogalmak egyértelműek és érthetőek, megfogalmazásuk világos, a szerződésmódosítási okok kellően részletesek és objektívek, az átláthatóság elve sem sérült.

Kifejtette, hogy a felperesek nyilatkoztak az alperesi üzletszabályzat, hirdetmény megismeréséről, elfogadásáról, azok a felek közti szerződés részévé váltak. Erre figyelemmel, az üzletszabályzat 2.4. pontjában a szerződésmódosítás eseteire biztosított felmondási jog alapján nem sérült a felmondhatóság elve sem, továbbá azért sem, mert azt 2009. augusztus 1-jétől a Hpt. 210. § (5) bekezdése is biztosította.

Állította azt is, hogy a kölcsön folyósításával kapcsolatban merült fel forrásköltsége.

Az elsőfokú bíróság a 2013. április 25-én kelt 21.G.42.091/2012/7. számú ítéletében a keresetet elutasította, és kötelezte a felpereseket, hogy 15 napon belül egyetemlegesen fizessenek meg az alperesnek 38.100,- Ft perköltséget. Rögzítette, hogy a le nem rótt 36.000,- Ft eljárási illetéket az állam viseli.

Határozata indokolása szerint a Ptk. 205/A. § (1) bekezdésére, 209. § (1), (4) bekezdéseire, 209/A. § (1)-(2) bekezdésére, 205/B. § (1) bekezdésére és a Hpt. szerződéskötéskor hatályos 210. § (3) bekezdésére hivatkozással megállapította egyfelől azt, hogy a keresettel támadott kikötés megfelelt a Hpt. rendelkezésének, kellő konkrétsággal, objektíven, és az átlagos fogyasztó számára érthetően, átláthatóan határozta meg azokat a feltételeket, amelyek esetén a kölcsön ügyleti kamatlába, kezelési költsége, a késedelmi kamat egyoldalúan módosítható volt. Az elsőfokú bíróság osztotta az alperes érvelését, hogy a szerződésben alkalmazott „szükségesség” kitétel gátat szabott az önkényes és indok nélküli módosításnak, egyben biztosította az adós számára a pozitív irányú változás érvényesítését is. Megjegyezte azt is, hogy nem követelt meg jogszabályi rendelkezés a perbelinél

részletesebb szabályozást a szerződéskötés idején.

A felmondási jog sérelmére alapított kereseti érvelést azért találta alaptalannak az elsőfokú bíróság, mert a kölcsönszerződés VIII.13., VIII.14. pontjai alapján az alperes üzletszabályzata a felek közti szerződés részévé vált, ezért annak 2.4. pontja szerint biztosításra került a felmondási jog az egyoldalú szerződésmódosítás esetére.

Az ítélettel szemben a felperesek nyújtottak be fellebbezést, amelyben annak megváltoztatásával a keresetük szerinti döntés meghozatalát kérték.

Arra hivatkoztak, hogy a keresettel támadott kikötés érvénytelenségét a Ptk. 205/A. §-a, 205/B. §-a, 209. §-a, 209/A. §-a, a Hpt. 210. §-a, a Kormányrendelet 2. § d) pontja alapján kérték, és hivatkoztak a 2/2011. (XII. 12.) és a 2/2012. (XII. 10.) PK véleményekre, valamint az Európai Bíróság C-472/10., C-427/11. számú ügyekben meghozott döntéseire is, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás jogának kikötése esetén azt kell vizsgálni, hogy a nyújtandó szolgáltatáshoz kapcsolódó díjak változásainak okai, módja egyértelműen és érthetően került-e megfogalmazásra, illetve hogy a fogyasztók jogosultak-e a szerződés felmondására.

Hangsúlyozták, hogy keresetük szerint a 2/2012. (XII. 10.) PK vélemény 6. a)-g) pontjai szerint kellett vizsgálni a támadott kikötés tisztességtelenségét, azaz az egyértelmű és érthető megfogalmazás, a tételes meghatározás, az objektivitás, a ténylegesség és arányosság, az átláthatóság, a felmondhatóság és szimmetria elveinek megfelelően. Az elsőfokú bíróság következtetése téves és okszerűtlen, nem tekinthető megfelelően indokoltnak sem.

Kérték figyelembe venni a PK vélemény 9.a) pontját is, az általános szerződési feltétel tisztességtelenségének hivatalból történő észlelési kötelezettségét.

Az alperes fellebbezési ellenkérelmet nem terjesztett elő.

A Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú ítélet elleni jogorvoslati kérelmet a Pp. 256/A. § (1) bekezdés f) pontja alapján tárgyaláson kívül bírálta el.

Megállapította, hogy a felperesek fellebbezése alapos.

Az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg a tényállást, azonban abból téves jogi következtetést vont le a per tárgyát képező szerződéses rendelkezés, az alperest megillető egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelensége tekintetében.

A Fővárosi Ítéltábla mindenképp előtt azt rögzíti, hogy az elsőfokú bíróság a vonatkozó jogszabályi rendelkezésekkel és a kialakult bírói gyakorlattal összhangban jutott arra a következtetésre, hogy az alperes üzletszabályzata a Ptk. 205/B. § (1) bekezdése szerint - a megismerhetővé tétellel és elfogadással - részévé vált a felek közti szerződésnek.

A Hpt. szerződéskötéskor hatályos 210. § (3) bekezdése úgy szól, hogy a kamatot, díjat vagy egyéb szerződési feltételt csak akkor lehet egyoldalúan, az ügyfél számára kedvezőtlenül módosítani, ha a szerződés ezt - külön pontban - a pénzügyi intézmény számára meghatározott feltételek, illetve körülmények esetére

egyértelműen lehetővé teszi.

Egységes a bírói gyakorlat abban, hogy jogszabályban, a Hpt. 210. § (3) bekezdésében lehetővé tett egyoldalú szerződésmódosítási joggal kapcsolatban nem terheli az általános szerződési feltételt alkalmazó felet külön figyelemfelhívási és tájékoztatási kötelezettség. A pénzügyi intézményt megillető egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége nem tekinthető a Ptk. 205/B. § (2) bekezdésében nevesített, szokásos szerződési gyakorlattól vagy a szerződésre vonatkozó rendelkezésektől eltérő szerződési feltételnek (EBH 2012/G.4.).

Rámutat a fellebbezéssel kapcsolatban arra is a Fővárosi Ítéltábla, hogy akkor köteles a bíróság vizsgálni valamely kikötés tisztességtelen jellegét, amennyiben rendelkezésére állnak az e tekintetben szükséges ténybeli és jogi elemek.

Akkor köteles hivatalból észlelni valamely általános szerződési feltétel érvénytelenségét, ha az a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján megállapítható. A bíróság a semmisség megállapíthatósága érdekében hivatalból bizonyítást nem folytathat le (3/2011. PK vélemény 2. pontjának indokolása, Európai Unió Bírósága C-243/08. ügyben hozott döntése, 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 9. a) pont, 2/2010. (VI.28.) PK vélemény 4. a) pont).

Rögzíti a másodfokú bíróság, hogy nem volt vitás a perben az, hogy a perbeli kölcsönszerződés a Ptk. 685. § e) pontja szerint fogyasztói szerződésnek minősült, és az sem, hogy annak feltételei egyedi megtárgyalására nem került sor.

A Hpt. 210. § (3) bekezdésében foglalt törvényi felhatalmazás keretjellege folytán, az annak tartalmát kitöltő, egyedileg meg nem tárgyalt szerződéses rendelkezés tisztességtelensége, az alperest megillető egyoldalú szerződésmódosítás tartalma a Ptk. 209. §-a szerint vizsgálható és a kereset szerint vizsgálandó volt.

Leszögezi továbbá, hogy a szerződés - akár részleges - érvénytelensége az egységes bírói gyakorlatnak megfelelően, a szerződéskötéskor fennálló körülmények alapján volt vizsgálandó, és azt is, hogy az általános szerződési feltételként a szerződés részévé váló egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelen jellegét attól függetlenül kellett vizsgálni, hogy azt az alperes ténylegesen alkalmazta-e, illetve hogy hatályos-e (2/2012. (XII.10.) PK vélemény 9. b) pont).

A Ptk. szerződéskötéskor hatályos 209. § (1) bekezdése szerint tisztességtelen az általános szerződési feltétel, illetve a fogyasztói szerződésben egyedileg meg nem tárgyalt szerződési feltétel, ha a feleknek a szerződésből eredő jogait és kötelezettségeit a jóhiszeműség és a tisztesség követelményének megsértésével egyoldalúan és indokolatlanul a szerződési feltétel támasztójával szerződést kötő fél hátrányára állapítja meg.

A (2) bekezdés szerint a feltétel tisztességtelen voltának megállapításakor vizsgálni kell a szerződéskötéskor fennálló minden olyan körülményt, amely a szerződés megkötésére vezetett, továbbá a kikötött szolgáltatás természetét, az érintett feltételnek a szerződés más feltételeivel vagy más szerződésekkel való kapcsolatát.

A (3) bekezdés szerint külön jogszabály meghatározhatja azokat a feltételeket,

amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek, vagy amelyeket az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni.

A másodfokú bíróság rámutat arra, hogy - a bírósági gyakorlat számára iránymutatást jelentő 2/2011. PK véleményben foglaltak szerint - a Ptk. a tisztességtelenség megállapításának két módját ismeri. Egyrészt a bíróság mérlegelésére bízta azt, másrészt a Kormányrendelet (és a Ptk. 2009. május 22-étől hatályos 209. § (4) bekezdése) az, ami tisztességtelennek minősülő feltételeket nevesít. A bírói mérlegelés alapján elbírálandó esetekben figyelemmel kell lenni a szerződésekre vonatkozó diszpozitív szabályokra, amelyek a szerződő felek egyensúlyára, a szerződési kockázatok, jogok és kötelezettségek kiegyensúlyozott elosztásának elveire épülnek. A bíróságnak a Ptk. 209. § (2) bekezdése szerinti mérlegelése során - a jóhiszeműség és a tisztesség objektív kötelmi jogi kategóriájának mércéjén keresztül, a szerződés megkötésére vezető körülményeknek, a kikötött szolgáltatás természetének, az érintett feltételnek más szerződéses feltételekkel való kapcsolatának vizsgálatával - abban kell állást foglalnia és azt megállapítania, hogy az adott esetben a szerződési feltétel támasztója a másik fél hátrányára egyoldalúan és indokolatlanul előidézett-e egyenlőtlenséget a szerződéses jogokban és kötelezettségekben.

A jogalkotó ugyanakkor - a tisztességtelenségnek a jóhiszeműség és a tisztesség követelményrendszerén keresztül történő megállapítása mellett, kizárva a bírói mérlegelést -

meghatározott olyan konkrét feltételeket is, amelyek a fogyasztói szerződésben tisztességtelennek minősülnek. A Kormányrendelet az, amely - a Ptk. 209. § (3) bekezdésében megjelölt külön jogszabályként - olyan szerződési feltételeket nevesít, amelyek minden esetben tisztességtelennek minősülnek (1. §), ezen kívül felsorol olyan szerződési feltételeket is, amelyek nem feltétlenül, hanem az ellenkező bizonyításáig minősülnek tisztességtelennek (2. §). Ez azt is jelenti, hogy a Kormányrendelet 1. §-ában felsorolt okok valamelyike miatt tisztességtelennek minősülő kikötés esetén nem szükséges vizsgálni a Ptk. 209. § (2) bekezdésében felsorolt további körülményeket, a 2. § alá tartozó esetben pedig a feltételt támasztó félre hárul annak bizonyítása, hogy a kikötés nem esik a Ptk. 209. § (1) bekezdésének hatálya alá.

A Kormányrendelet 2. § d) pontja szerint a fogyasztói szerződésben az ellenkező bizonyításáig tisztességtelennek kell tekinteni azt a szerződési feltételt, amely lehetővé teszi, hogy a fogyasztóval szerződő fél a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos ok nélkül módosítsa, különösen, hogy a szerződésben megállapított pénzbeli ellenszolgáltatás mértékét megemelje, vagy lehetővé teszi, hogy a fogyasztóval szerződő fél a szerződést egyoldalúan, a szerződésben meghatározott alapos okkal módosítsa, ha ilyen esetben a fogyasztó nem jogosult a szerződéstől azonnali hatállyal elállni, vagy azt felmondani.

A perbeli szerződés megkötését követően, 2010. december 18-án hatályba lépett, a szerződésben előírt kamat egyoldalú módosításának feltételeiről szóló 275/2010. (XII.15.) Korm. rendelet szabályai - a 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 6. pontjához

fűzött indokolás irányadó alkalmazásával - iránymutatást jelentenek a korábban kötött szerződések rendelkezéseire is, a kamat egyoldalú módosításának azon lehetséges okaira, feltételeire, amelyek alaposnak tekinthetők. Ugyanakkor az a tény, hogy a felek közti szerződés III.5. pontjának kikötése szerint a szerződésmódosításnak lehetségesek alapos okai, egyben nem jelentette azt is, hogy az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos kikötés egyéb okból nem minősült tisztességtelennek.

A Fővárosi Ítélőtábla rögzíti, hogy a felperesek a keresetük alapjául kifejtettek szerint az elsőfokú eljárás során több körülményre alapították a támadott kikötés, a perbeli szerződésben kikötött egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelenségét. Hivatkoztak a felmondási jog sérelmére, a szimmetria elvének megsértésére, továbbá az ellenőrizhetőség, az átláthatóság hiányára is.

A jogalkalmazás számára - a Hpt. korábban hatályos szabályai szerint elbírálandó jogvitákban is - az iránymutatást jelentő 2/2012. (XII.10.) PK vélemény a pénzügyi intézmény által fogyasztói szerződés esetén alkalmazott egyoldalú szerződésmódosítási jog tisztességtelensége a vizsgálat során irányadó.

A PK vélemény 6. f) és g) pontjai értelmében tisztességtelennek minősül az egyoldalú szerződésmódosításra vonatkozó kikötés, ha a szerződésmódosítás esetére nem biztosítja a fogyasztó számára a felmondás jogát (felmondhatóság elve), továbbá akkor is, ha kizárja, hogy a fogyasztó javára bekövetkező feltételváltozás hatása a fogyasztó javára érvényesítésre kerüljön (szimmetria elve).

A másodfokú bíróság osztotta az elsőfokú bíróság álláspontját a felmondhatósággal kapcsolatban. Az elsőfokú bíróság a felek közti szerződés részévé vált üzletszabályzat 2.4. pontjában foglaltakra figyelemmel megalapozottan foglalt állást úgy, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás esetére biztosított volt a fogyasztó felperesek felmondási joga, ennél fogva a kikötés tisztességtelensége a Kormányrendelet 2. § d) pontja és - a PK vélemény 6. f) pontja szerint - a Ptk. 209. § (1) bekezdése alapján nem volt megállapítható.

A Fővárosi Ítélőtábla az elsőfokú bíróságnak a szimmetria elvével kapcsolatban kifejtett álláspontjával és az ebben a körben levont jogi következtetésével nem értett egyet.

A szimmetria követelménye az egyoldalú szerződésmódosítási jog esetén ugyanis azt jelenti, hogy a fogyasztó terhére történő egyoldalú szerződésmódosítás lehetősége csak akkor tisztességes, ha nem csak a fogyasztó hátrányára történő körülményváltozás hatásának áthárítását teszi lehetővé, hanem egyidejűleg kötelezettségként kezeli a fogyasztó javára történő körülményváltozás esetén annak a fogyasztó javára való érvényesítését is, az arányosság elve érvényre juttatása mellett. Ellenkező esetben a szerződéskötéskor kialakult helyzet felbomlik (2/2012. (XII.10. PK vélemény 6. g) pont indokolása).

A szimmetria elvének az a szerződéses szabályozás tesz eleget, amely kifejezetten rögzíti, ezáltal biztosítja a fogyasztók javára történő szerződésmódosítást is.

Szerződéses jogviszonyokban nem jelenti a szimmetria elvének érvényre juttatását

az, ha valamely szerződés nem zárja ki, azaz külön rendelkezéssel nem hárítja el a fogyasztó javára való módosítást. A követelmény teljesítésének egyedül az felel meg, ha kifejezetten biztosított az egyoldalú szerződésmódosítás okainak ez irányú változásakor a fogyasztó javára való szerződésmódosítás is.

A perbeli szerződés esetén tény, hogy az egyoldalú módosítási jog szerződéses rendelkezései nem írták elő az alperes kötelezettségeként, hogy az egyoldalú szerződésmódosítás alapjául felsorolt okok felperesekre kedvező változása következményeit levonja, és a kamat (kezelési költség) mértékét ennek megfelelően határozza meg. Ez egyben azt is jelenti, hogy a szabályozási hiány miatt a felperesek nem is alapíthattak jogot a számukra kedvező irányú körülményváltozásokra. Mindez a Ptk. szerződéssel kapcsolatos szabályai szerint, a Ptk. 198. § (1) bekezdése és a 200. § (1) bekezdése alapján azt eredményezi, hogy kizárásra került a felperesek javára történő módosítás lehetősége.

A Fővárosi Ítéltábla ezért arra a következtetésre jutott, hogy a keresettel támadott kikötés a szimmetria elvébe ütközött, mivel nem biztosította a fogyasztó felperesek javára bekövetkező körülményváltozásokra alapított szerződésmódosítást, a kamat számukra kedvező irányú változtatását. Megállapította, hogy ezáltal a keresettel támadott szerződéses feltétel az alperes javára indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosított, egyúttal a felperesek terhére indokolatlan és egyoldalú hátrányt idézett elő, a szerződésből eredő jogok, kötelezettségek egyensúlyának a jóhiszeműség és a tisztesség követelményébe ütköző eltolódását eredményezte.

A másodfokú bíróság osztotta a felperesek érvelését az egyoldalú szerződésmódosítási jog további okból való tisztességtelenségével kapcsolatban is. Megalapozottan hivatkoztak a felperesek az egyoldalú szerződésmódosítási jog perbeli szabályozásának ellenőrizhetetlenségére, átláthatatlanságára is.

Az egyoldalú szerződésmódosítási jogra vonatkozó egyedi rendelkezés akkor tekinthető tisztességesnek, ha szabályozási tartalmánál fogva lehetővé teszi annak előrelátását, kalkulációját, illetve ellenőrzését és egyben számonkérhetőségét, hogy milyen feltételek teljesülése esetén, milyen mértékben kerülhet sor további terhek fogyasztóra történő áthárítására. Mindez a tisztességesség magától értetődő, közvetlenül a Ptk. 209. § (1) bekezdésén alapuló sajátja és követelménye.

A PK vélemény 6. e) pontjának indokolása is tartalmazza, hogy a bankok például akkor tudnak eleget tenni az átláthatóság követelményének, ha pontosan meghatározzák a szerződésben, hogy mit tekintenek irányadó referencia kamatnak, illetve milyen képletet alkalmaznak a kamat, a költség és a díj módosításával összefüggésben, ha megjelölik, hogy milyen időközönként vizsgálják felül a kamatlábat (kamatperiódus), ha meghatározzák azt a legkisebb kiigazítási értéket, amely alatt nem módosíthatják a kamatokat, sem a fogyasztó hátrányára, sem pedig az előnyére.

A perbeli szerződéses feltételben alkalmazott kikötések - a „jogszabályváltozás”, a „bankközi hitelkamatok, a jegybanki alapkamat, az állampapírok, illetve a pénzpiaci kamatok és a hozamok alakulásának változásai”, az „infláció mértékének, a

fogyasztási árindex, az alperes forrás-, illetve hitelszámla-vezetési költségeinek változása", a „hitelintézetek prudens működésére vonatkozó törvényi szabályok, valamint likviditási, jövedelmezőségi és eszköz-forrás menedzselési, jogszabályi vagy egyéb előírások" által támasztott szükségesség - kitételek általánosak, teljes egészében nélkülözik a konkrét, megragadható megfogalmazást. A rendelkezés megfelelő és szükséges korlátok nélkül biztosít az alperesnek egyoldalú szerződésmódosítási jogot, ennél fogva átláthatatlan, ellenőrizhetetlen és számonkérésre alkalmatlan.

Szerződéses jogviszonyban nyilvánvalóan megengedhetetlen, hogy a mellérendeltségben álló felek egyike korlátok nélkül gyakorolhasson valamely kivételes - a Hpt. 210. § (3) bekezdésén nyugvó - egyoldalú hatalmasságot, úgy, hogy a másik szerződő fél számára az egyoldalú szerződésmódosítási jog számonkérése, ellenőrzése sem biztosított.

A jogszabály által lehetővé tett - a 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 1. pontjának indokolása szerint is egyoldalú hatalmasságot jelentő - egyoldalú szerződésmódosítási jog kikötése kizárólag szigorú és kellő garanciákkal biztosítva tekinthető tisztességesnek. Ahhoz, hogy az arra jogosult fél egyoldalú, rendelkező nyilatkozatával kiváltsa a célzott joghatást, módosítsa a felek eredeti megállapodását, szükséges, hogy a felek a szerződésben rögzítsék, megállapodjanak annak feltételeiben. Az felel meg a mellérendeltségen alapuló szerződéses jogviszonyokban a jóhiszeműség és tisztesség követelményének, amennyiben a felek közös akarattal megállapodnak az - egyik felet megillető, mérlegelési jogán alapuló - egyoldalú szerződésmódosítás lehetséges eseteiben, feltételeiben, hogy azt az adott fél pontosan mely körülmények, milyen mértékű változása esetén, a másik fél mely összetevőt jelentő fizetési kötelezettsége tekintetében, milyen időszakonként jogosult (a szimmetria elve szerint egyben köteles) gyakorolni.

Utal arra is a másodfokú bíróság, hogy egyik, a perbeli kikötésben alkalmazott feltétel sem tekinthető egyértelműnek, egyetlen, egzakt mutatót takaró megfogalmazásnak, ennél fogva egyedül az alperes belátásán múlott, hogy a szerződésben rögzített feltételek alatt pontosan mit értett, a kikötést miként alkalmazta, hogy pontosan mikor, milyen időtávlatban kialakult tőke- és pénzpiaci mutatót, értéket, illetve egyéb körülményváltozást vett számba.

Azonban a Kormányrendelet 1. § (1) bekezdés a) pontja kifejezetten tiltja és tisztességtelennek minősíti a fogyasztói szerződésben alkalmazott szerződési feltételt, amely egyoldalúan jogosítja a fogyasztóval szerződő felet a szerződés bármely feltételének értelmezésére.

A Fővárosi Ítéltábla ezért arra a következtetésre jutott, hogy a keresettel támadott, az egyoldalú szerződésmódosítással kapcsolatos kikötés ellenőrizhetetlen, a számonkérésre alkalmatlan, a szükséges feltételeket és korlátokat rögzítő szabályozás hiányában az alperes javára indokolatlan és egyoldalú előnyt biztosított, egyúttal a felperesek terhére indokolatlan és egyoldalú hátrányt idézett elő, a szerződésből eredő jogok, kötelezettségek egyensúlyának a jóhiszeműség és

a tisztesség követelményébe ütköző eltolódását eredményezte, továbbá a Kormányrendelet 1. § (1) bekezdés a) pontja szerint is tisztességtelennek volt tekintendő.

A per tárgyát képező kikötés a Ptk. 209. § (1) bekezdése szerint tisztességtelennek minősült, annak jogkövetkezménye a Ptk. 209/A. § (2) bekezdése szerint a - relatív - semmisség volt.

Figyelemmel arra, hogy a felperesek a kereseti kérelmükben nem csupán a támadott kikötés érvénytelenségének megállapítását kérték, hanem az „érvénytelenség jogkövetkezményeként” annak kimondását is, hogy az érvénytelen feltétel a szerződés megkötésétől kezdődően nem jelent kötelezettséget az adós felperesek számára, a Fővárosi Ítélőtábla leszögezi egyfelől azt, hogy ez a kereseti kérelem nem az érvénytelenség jogkövetkezményeként került előterjesztésre, mivel a Ptk. a kérelemnek megfelelő jogkövetkezményt nem ismer (Ptk. 237. §). A megállapításként megfogalmazott, és ennek megfelelő bírósági döntést kérő kereset részben megállapítási, részben marasztalási kérelemnek minősült, amiről érdemben kellett döntenie a Pp. 213. § (1) bekezdése szerint.

Leszögezi továbbá azt is, hogy valamely kikötés érvénytelenségének alapvető jogkövetkezménye az, hogy arra jogot alapítani nem lehet, a semmis kikötés nem vált ki joghatást. A szerződés a kikötés mellőzésével egyebekben változatlanul köti a feleket, figyelemmel arra is, hogy az érvénytelen szerződéses feltétel nélkül is teljesíthető (Ptk. 239. § (2) bekezdése, 1/2010. (VI. 28.) PK vélemény 2. pont, 2/2012. (XII.10.) PK vélemény 8. a) pont). Annak ítéletbeli megállapításához, rendelkező részben történő rögzítéséhez, hogy a semmis kikötéshez nem fűződnek joghatások, nem kapcsolható jogvédelmi szükségesség, nem teljesülnek a Pp. 123. §-ában foglalt konjunktív feltételek.

Rögzíti a másodfokú bíróság azt is, hogy 93/13/EGK irányelv 6. cikk (1) bekezdése azt az elvárást támasztja a tagállamok irányában, hogy a fogyasztókkal kötött szerződésekben alkalmazott tisztességtelen feltételek a saját nemzeti jogszabályok szerint ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, és - ha a szerződés a tisztességtelen feltétel kihagyásával is teljesíthető - a szerződés változatlan feltételekkel továbbra is kösse a feleket.

Az Európai Unió Bírósága a C-397/11. számú ítéletében állást foglalt a feltétel tisztességtelen jellegéből a nemzeti bíróság által levonandó következtetések tárgyában. Kiemelte, hogy az irányelv 6. cikk (1) bekezdése, amely szerint a tisztességtelen feltételek nem jelentenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve, olyan kógens rendelkezés, amely arra irányul, hogy a szerződő felek jogai és kötelezettségei tekintetében a szerződés által megállapított formális egyensúlyt a szerződő felek egyenlőségét helyreállító, valódi egyensúllyal helyettesítse. A nemzeti bíróság oly módon köteles - a lehető legteljesebb mértékben - értelmezni és alkalmazni a szóban forgó valamennyi nemzeti rendelkezést, hogy azok lehetővé tegyék az uniós jog rendelkezései által garantált jogok hatékony végrehajtásának biztosítását. Az egyéni fogyasztót érintő cselekmények tekintetében az irányelv 6. cikke (1) bekezdésének első fordulata annak előírására kötelezi a tagállamokat,

hogy a tisztességtelen feltételek „a saját nemzeti jogszabályok rendelkezései szerint ne jelentsenek kötelezettséget a fogyasztóra nézve”. Ha a nemzeti bíróság valamely szerződési feltételt tisztességtelennek ítélt, annak alkalmazását mellőznie kell. Az irányelv közvetett célja a felek közti egyensúly helyreállítása, főszabály szerint a szerződés egésze érvényességének fenntartásával. Az a nemzeti jogszabály, amely úgy rendelkezik, hogy a tisztességtelennek minősített feltételek semmisek, megfelel az irányelv 6. cikk (1) bekezdésében előírt követelményeknek.

Mindezekre tekintettel a Fővárosi Ítéltábla az elsőfokú bíróság ítéletét a Pp. 253. § (2) bekezdése alapján megváltoztatta, és a Ptk. 239/A. § (1) bekezdését, 239. § (2) bekezdését is szem előtt tartva a kereset szerint megállapította a felek közti szerződés egyoldalú szerződésmódosítási joggal kapcsolatos III.5. pontjának semmisségét, ezt meghaladóan pedig elutasította az érvénytelenség „jogkövetkezményeként” kért további megállapítás iránti keresetet, mivel szerződéses feltétel érvénytelenségének - a semmisség ítéletbeli megállapításának - alapvető velejárója volt, hogy a semmis kikötésre jogot alapítani nem lehet, az nem vált ki joghatást, így fogyasztóra háruló kötelezettséget sem eredményez.

Mivel a felperesek fellebbezése érdemben eredményre vezetett, a másodfokú bíróság Pp. 239. §-a szerint alkalmazandó Pp. 78. § (1) bekezdése szerint kötelezte az alperest a felperesek ügyvédi munkadíjból álló, a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3. § (3), (5)-(6) bekezdései alapján mérlegeléssel meghatározott, együttes első- és másodfokú költsége megfizetésére. A felperesek személyes költségmentesség folytán le nem rótt első- és másodfokú eljárási illeték viseléséről a Pp. 78. § (1) bekezdésén túl az Itv. 59. § (1) bekezdése és a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13. § (2) bekezdése szerint rendelkezett.

Budapest, 2014. év február hó 11. napján

. Mika Ágnes s.k.
a tanács elnöke

. Gáspár Mónika s.k.
előadó bíró

. Kurucz Zsuzsanna s.k.
bíró

A kiadmány hitelül:

bíróági tisztviselő